

ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΔΟΚΙΜΕΣ

ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΛΟΡΕΝΤΣΟΥ ΜΑΒΙΛΗ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ "ΓΡΑΜΜΑΤΑ" 1915.

Πρὸ δυόμισυ ἑτῶν, στὶς 29 Νοεμβρίου 1912, πολεμῶν μαζὸν μὲ τοὺς Γαριβαλδινούς, ἐφοεύθη, στὸ Δρίσκο, ὁ ποιητὴς Λορέντσος Μαβίλης καὶ, πρᾶγμα σπάνιο γιὰ ἔλληνα συγγραφέα, μᾶς παρουσιάζεται σήμερα μὲ τὰ ἄπαντά του. Χάρις στὶς φροντίδες τῶν κερκυραίων φίλων του καὶ τοῦ περιοδικοῦ «Γράμματα», ἡ ἀρτία παρουσίαση τοῦ ποιητικοῦ του ἔργου μᾶς δεῖχνει ἀκεραίαν τὴν ποιητικήν του συνειδήση καὶ μᾶς δίνει τὸ δικαίωμα νὰ κρίνομεν τὸ ἔργον τοῦ Ποιητῆ τῶν Σονέτων, στὴν ὀλότητά του.

Ἡ ποίηση τοῦ Μαβίλη, στὸν κύριον χαρακτηρισμὸν τῆς, καὶ στὸ ἐκλεκτὸ μέρος τῆς, εἶνε διανοητική, ωνθμισμένη ἐπὶ λεπτοῦ αἰσθήματος ἀπαισιοδοξίας, ποὺ οἱ βαρυδόνητοι τόνοι τῆς ρεύσουν τὴν ὥραν π' ἀνθοροοῦν τὰ δειλινά. Τέτοια εἶνε ἡ ποίηση ποὺ μᾶς ἔχαρισε ὁ Μαβίλης στὶς σπάνιες στιγμές, ὅταν ἡ αἰσθαντικότης του, ἐλαφρωμένη ἀπὸ τὴν ἥθικολογία τῆς ζωῆς του, ἐφτερούγισε πρός τὴν θλίψην. Γιατὶ πρέπει νὰ ὑπογραμμισθῇ ἡ διαρκῆς ἀντίφαση ποὺ ὑπῆρχε μεταξὺ τοῦ πατριώτη Μαβίλη καὶ τοῦ ποιητῆ Μαβίλη, στὶς ἀλληθινὰ ποιητικές του στιγμές. "Οσες φορὲς ὁ ποιητὴς θέλησε νὰ ἔμπνευσθεὶ ἀπὸ τὸν πατριώτη, μᾶς ἔδωκε τοὺς κοινοτέρους στίχους πατριωτικῶν διαμαρτυρῶν, ὅπου μάταια θ' ἀναζητοῦσε κανεὶς τὴν ἔμπνευσην τῆς ὁρμῆς ἢ τὸν ἀδρὸν φυλετικὸν πατριωτισμό. Βαθειὰ ποιημένος μὲ τὴ φιλοσοφία ἐκλινεὶ καλλιτεχνικά πρός τὸ μηδενισμό, ἐνῶ στὴ ζωή του, ἀκατάπαυστη διαφαίνεται ἡ προσπάθεια νὰ ἐπιβάλῃ στὸν ἔαντο του ἀσυζητήσιμους πεποιθήσεις.

Τὰ ἔργα τοῦ Μαβίλη κάθε ἄλλο παρὰ ὅγκῳδη εἶνε. Ἡ ποιητική του φλέρα δὲ ρέει ἄφθονη. Ἡ ἔμπνευσή του ὑποβάλλεται σὲ μιὰ ἀδιάκοπη, ἐπιμελημένη τεχνουργία.

Αἱ μεταφράσεις του, στιχουργικὰ μᾶλλον γυμνάσματα, πολλὲς φορὲς εἶνε ἀρκετὰ φροντισμένες. Ἀπὸ τότε ἡ γλῶσσα του χύνεται τραχειά.

Κατὰ τὴν πρώτη περίοδο τῆς ποιήσεως του, ἀπὸ τὸ 1880 ἕως τὸ 1890, ὁ Μαβίλης ἀκολουθεὶ τὴν παράδοση τῆς Ἐπτανησιωτικῆς σχολῆς, ποὺ ἀρχηγὸς τῆς εἶνε ὁ Σολωμός. Καὶ στὴν ἔμπνευση καὶ στὶς εἰκόνες καὶ στὸν τρόπο τῆς ἐπεξεργασίας, διαφαίνεται ἡ ἐπίδραση τοῦ Σολωμοῦ. Ἀλλὰ ὁ Μαβίλης κατὰ τὴν περίοδον αὐτήν, ἐπειδὴ μένει στὴν ὑποδεέστερη στάση τῆς μαμήσεως, ὑπολείπεται πολὺ ἀπὸ τὸ δάσκαλό του. Ὁ ωμαντισμὸς κυριαρχεῖ. Τὰ θέματά του: ἔρως, πατρίς, φυσιολατρεία. Ἡ ἀπροσδιόριστη «Μαρία μὲ τὰ τετράξανθα μαλλιά, ρεμβάξει στὸ ναὸ τῆς Φύσεως», ὑμνεῖται ἡ ἐλευθερία μὲ τὶς γνωστὲς ἀποστροφές, κάποια πνευματικὴ ἀνησυχίᾳ μὲ ἀδύναμα φτερογύσματα ἐκδηλώνεται σὲ στίχους. Μόνο κάποτε, κατορθώνει ὁ ποιητής, τοὺς κοινοὺς αὐτοὺς τόπους τῆς ποιήσεως νὰ ντύσει μὲ μιὰ δική του, κάπως πρωτότυπη, ἀνεύληψη.

«Ψυχαροῦνδες πετοῦν .
μιὰ τὴν ἄλλη ξητοῦν
μὲς στ' ἀγάχατια καὶ ἀπάνου στοὺς κρίνους·
ἔτσι ἡ ρίμες περνοῦν
ἔτσι ἡ ρίμες γυρνοῦν
μὲς στοὺς ἔρωτες, μέσα στοὺς θρήνους.»

Καὶ ἀπὸ τὰ πρῶτα αὐτὰ χρόνια, ὁ θλιβερὸς τόνος ἔχωρίζει κάπως σὲ μερικοὺς στίχους.

«Τὴν φτονερὴν ζαρωματιὰν
Βλέπω στὸ πιὸ δροσᾶτο χεῖλι
Βλέπω νὰ βγαίνει ἄγρια νυχτιὰ
Ἄπο τὸ πιὸ φοδᾶτο δεῖλι.»

Ἔπο τὸ 1890 ἥρχισεν ὁ ποιητὴς νὰ γράφει τὰ σοννέτα του. Μέσα σὲ δρισμένη μετρική καὶ διμοικαταλητική μορφή ποῦ ἀκατάπαυστα ἐδούλευε, ἔντυσε τὸ αἰσθῆμα του καὶ τὴ σκέψη του. Μὲ τὸν περιορισμὸν αὐτὸν τῆς ἐμπνεύσεως στὸ ἀλύγιστο καλοῦπι τῆς μορφῆς, ἡ ποιητικὴ εἰκὼν κάποτε διαγράφεται εὐληπτότερη καὶ τὸ αἰσθῆμα ἐπιρρονύεται. Ποσαλάσσων καὶ σφικτοδένων τὸ γαλλικὸ σονέτο, ἡ μιμούμενος τὸ παληὸ Ἰταλικό, ὁ Μαβίλης ἐτεχνούργησε τὸ ἐνδεκασύλλαβο ἑλληνικὸ μὲ πέντε ρίμες.

Ἡ ἐπέξεργασία τῶν στίχων του πολλές φορές ὑπῆρχεν ὑπερβολική. Ἡ ρίμα του παρνασιακή, πάντα πλούσια. Ἄλλα ἡ ἐπίμονη αὐτὴ λεπτοδουλειά, πρὸ πάντων στὰ τελευταῖα του σονέτα, ἐπέβαλε στὸ αἰσθῆμα νὰ περιμάζευθει ἀπὸ τὶς ἀλυσιδές τῆς προσωδίας. Στὴν ἀνένδοτην ὅμως αὐτὴν ἐπιμέλειαν τοῦ τεχνικοῦ μέρους χρεωστοῦμε μερικοὺς τελειόμορφους στίχους καθώς τὴν περιγραφὴν τῶν Κρητῶν ἀνταρτῶν εἰς τὸ Exselsior :

«Καὶ τὸ περνοῦν οἱ βλάμιηδες λεβέντες
Τ' ἀτέλειωτο φαράγγι, ὅλο χαλίνι,
Μονοσκοῦν, μὲ γέλοια καὶ πουβέντες.»

Τὸ βαθύτερο σὲ νόημα μοτίβο τοῦ ποιητῆ, στὰ ὧδωρά του, εἶνε ἡ ἀνατόφευγη, γαληνιά τα φυλλορροὴ τῆς ζωῆς, ἡ ἐκμηδένηση, συναίσθημα ποῦ γεννᾶ τὴ λεπτὴ θλίψη. Ἡ μόνη εὐτυχία θά ἥτο ἡ ἀρρυτίδωτη λήθη, ὁ θάνατος ὅταν ἔρχεται μὲ τὴν πικρὴν θύμηση τῶν περασμένων αἰσθημάτων.

“Α δὲ μπορεῖς παρὰ νὰ κλαῖς, τὸ δεῖλι,
Τοὺς ζωτανοὺς τὰ μάτια σου ἃς θρηνησούν
Θέλουν—μὰ δὲ βολεῖ νὰ λησμονήσουν.

Στὸ «Μούχρωμα» ὁ ποιητὴς, μὲ μάτια ἀπόκοσμα, καρφωμένα στὴν αἰώνια γαλήνη ποὺ ἔρχεται, ἀκούει ἀπόμακρα νὰ σιγοβομβοῦν οἱ «ἰδανικὲς φωνὲς καὶ ἀγαπημένες», ἐνῷ στὸ μενεζεδένιο θαμπόφωτο, φοδίζουν οἱ ἀναλαμπὲς τῶν τριανταφυλλιῶν ποὺ σειοῦνται.

Ἡ ἀνάμνηση τῆς ἀγάπης ἔναντι φέρεται στὸ νοῦ τὸν ἀχόρταστο πόθο, ποῦ μόνος ὁ θάνατος θά σβύσῃ, ὁ θάνατος ποὺ «αἰώνιζει τοὺς ὕπνους». Αἰθέρια ἡ ψυχὴ μὲ τὴ δίψα τῆς ἔγνοιας, φτερούγιζει πρὸς τὴ φλόγα τῶν λαμπρόφωτων χρωμάτων, «χρυσοάρμενα ὄνειρα» ἀχνοφέγγουν φέρνοντας τὴν ἔρωτικὴν ἀγαλλιάστη—ὅλα τὰ συνασθήματα καὶ οἱ καημοὶ αὐτοὶ μέσα σὲνα κόσμο ὄνειρευτὸ καὶ λεπτόλογα ζωγραφισμένο, γέννημα φαντασίας ποὺ ἔνσαρκώνεται στὴν πλέον συνειδητὴ καὶ τελειόμορφη ἐκτέλεση.

Ἐκλεκτικὸς ποιητὴς ὁ Μαβίλης μπόρεσε νὰ μᾶς δόσει, σὲ μερικοὺς στίχους του, τὸ ἀδολο αἰσθῆμα τοῦ συγκρατημένου Πόνου. Πολλὲς φορὲς ἀρκέσθη σὲ λαμπρόηγη στίχουργία. Ἀλλοτε πολέμησε νὰ κρούσῃ στὴ λύρα του ξένους σκοπούς. Θά μείνη στὴ φιλολογία μας ὡς ὁ λεπτὸς καὶ «ἀρχοντικὸς» τεχνίτης πολλῶν σοννέτων.

Τὸ βράδυ ἀπλώνεται μὲ τὸν ἡρεμώτατο παλμὸ τῆς γαλήνης. Τὰ συναίσθήματα ἀτερεμα, εἰρηνοποιά, ἀργοπέφτουν καὶ κατασταλλάζουν μέσα μας. Τραγοῦδι ἀπλόφωνο, ἐλαφρότατα βαρύτονο, ἀτόργεντο λίγο καὶ ἀκομψο, ἀναδίνεται ἥσυχα. Ἐπιβάλλει τὴν εἰρήνην μὲ τὸ λίκνισμα τῶν ἀναμνήσεων καὶ τὸ ιερὸν ὑμνολόγημα τῆς φύσεως. Τὸ μέλος δὲν ἔχενεται ἐμφανικὰ μεγαλόπερο. Σιγαλινά.— Εἶναι ἡ λιτὴ ἀρμονία τῶν στίχων τῆς «Προσφορᾶς στὸν Ἡφαίστον.»

‘Η Μοῖρα, ἡ ἀρχαία Μοῖρα, μὲ τὸ βουβὸ καὶ σφιγῶδες πρόσταγμα τῆς ἀπαρασάλευτης εἰμαρμένης, «ὅτι γράφει δὲν ἔχειράφει» συνθέτει τὴ σοφία τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ Καμπάνη. Γεννᾷ τὸν τόσον ἀνθρώπινο πόνο τῆς ψυχῆς, ποὺ νοιώθει τὸν πόθο τοῦ φτεροῦ τὸν δόποντο κρατεῖ πάντα σὲ μιὰν ἡρεμηνὴν ἐκδήλωση, μακρυὰ ἀπ’ τὸ μεγαλόφωνο ἔξπασμα, τὸ γαληνιαῖο συναίσθημα τῆς Μοίρας. Καὶ ὁ πόνος ἀπαλύνεται, ἔξαιρετόνεται :

«Κι’ ὁ πόνος ὁ βαρύτατος ποὺ μού ἔχει δώσει ἡ Μοῖρα
Γίνεται φῶς καὶ χάνεται στὸ φεγγαρίσιο φῶς.»

Τέτοιος ὁ πόνος, λαχταρᾶ τὴν ἴλαρότητα, φτερουγίζει πρὸς

«τὸ φῶς, τὸ ἀμάραντο τὸ φῶς,
ποὺ τὴν χαράν ἀνθοβολεῖ.»

‘Η εἰρήνη βαθειά καὶ μονότονη, τὰ ἥσυχα βράδυνα ἡ τ’ ἀφὰ μεσημέρια ἡ τὰ μελάγχολα δειλινά, ἀργοστάζει πάντα ἀπ’ τὸ τραγοῦδι.

«Τὸ δειλινὸ λυγοθυμῆ σὲ μιὰ ἥδονή, ἐνῷ πάνω
‘Απὸ τὰ Ὀλύμπια βουνά τὸ ἡμερινό φεγγάρι
‘Υφώνεται. Τί θρίαμβος σιγαλινὸς καὶ μέγας!»

Τέτοια ποίηση, σὰν τὴν ἀναπνοὴν ποὺ ὅλο φτάνει ὅς στὰ χεῖλη καὶ ποτὲ δὲ ἔσπατα γιὰ νὰ μὴ ωτιδώσει δὲν ἔχει ποιὰ «θρησκευτικὴ σιωπή», θὰ ἡτο ἡ καταλληλότερη γιὰ νὰ ὑμνήσει τὴ φυτικὴ μακαριότητα τῶν δέντρων. Δὲ ἔχει ἄλλο ποίημα ἀπὸ τὸ «Ἐγώ κι ἔνα δέντρο» ποὺ ν’ ἀρμονίζει περισσότερο τὸ αἰώνιο ἵσαννισμα μὲ τὴν εὐγενικάτερη φυσιολατρεία καὶ τὴν εἰδωλολατρεία τὴν πλέον συμπονετική. Ἡρεμεῖ ἡ ἐληγά, τὸ «ποιὸ ἐκλεκτὸ κι ἐυγενικό τέκνο» τῆς ἐλληνικῆς γῆς, σὰν ὅραμα πρασινόφαιο κάτω ἀπὸ τὸ μέγα φῶς τοῦ ἐλληνικοῦ οὐρανοῦ. Μάταια γύρω τῆς φτερουγᾶ ὁ ζηλόφθυνος κεραυνὸς τοῦ θεοῦ. ‘Α λεξίκανος,

«‘Η Ὀλυμπία θὰ στέκεται τοῦ κεραυνοῦ φοβέρα
‘Επάνω ἀπ’ τὴν ἀδάμαστη τὴ φωτισμένη ἐληγά.»

Ταιριάζει ὁ Καμπάνης, στὸ τραγοῦδι του, τὸ χτυποκάρδι μιᾶς ἐπιθυμητῆς ἀδύναμης χαρᾶς, μὲ τὴ μουσικὴ τῶν ἀναμνήσεων καὶ τὴν εὐγενικὴ ἐκλεκτικότητα κουρασμένης ψυχῆς. «Νεοαττικὸς» μαζῆ καὶ ντεκαντάν. Κάτι εἶχει ἀπὸ τὸν Μωρεάς, τὸ Σολωμὸ καὶ τὴν ἐλληνικὴν ἀντιληφῆ τῆς λιτότητος στὴν μορφή.

Στιχουργία ἀβίαστη, φυσικὴ καὶ ἀκομψη, μὲ μιὰ γλῶσσα ἐκλεκτική, ποὺ ἔχειριζει μέσα στὴ γενικὴ λεξιθροία τῶν ἀδιαλλάκτων δημοτικιστῶν, ἐνσακώνουν ἄυλο τὸ αἰσθημα.

‘Η ποίηση τῆς «Προσφορᾶς στὸν Ἡφαίστο» δὲν εἰνε ὅλων τῶν στιγμῶν καὶ ὅλων τῶν διαθέσεων. Δὲν ἔχει ὑποβλητικότητα. Εἶναι καὶ μονότονη.

Σάν γύρη διμοσ ή ψυχή σου, ἀποζητῶντας τὴν ἐρήμωση, τέτοιο τραγοῦδι θὰ ψάλλει, κάμινοντας μιὰ Προσφορὰ τῆς ζωῆς σου στὴ θεά Εἰρήνη :

«Ὥραιος, σάν ὑπνος, θάνατος, σταλμένος ἀπ' τὸν Δία
νὰ μᾶς στεφάνωνε ἥθελα σ' αὐτὴν τὴν ἄξιαν ὡρα.»

ΚΩΣΤΑ ΟΥΡΑΝΗ : "Η ΥΣΤΕΡΗ ΑΓΑΠΗ", "ΕΡΩΤΑ ΕΠΙΛΟΓΟΣ", "ΣΕΙΡΗΝΑ"

"ΓΡΑΜΜΑΤΑ" ΦΥΛΛ. 21-24

Σὲ στιγμὴ ψυχικῆς κούρασης, σὰ νοιώθουμε τὸν ἔαυτό μας νὰ φεύγῃ στὸ ἀπαλὸ μισόφιοτο, ποὺ χύνει ἡ θύμηση τῶν περασμένων, ἡ νοσταλγία ἐκείνων ποὺ φύγαν, τὸ αἴσθημα τῆς ἀδυναμίας μας ν' ἀντιτάξουμε ἀντίσταση στὴ θλίψη ποὺ μᾶς πλημμυρᾷ, ἀφινόμαστε, παραδομένοι, στὸ γλυκύτατο σκοπὸ τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ πόνου, τῆς ἀνίας καὶ τῆς ἀνέλπιδης ζωῆς. Δὲν αἰστανόμαστε μέσα μας παρὰ τάργότατο χτυποκάρδι τῶν φευγαλέων ὅνείρων ποὺ σβύνουν. Τὰ ἐρείπια ποῦ κλαῖνε τὴν πληγωμένη ὁμορφιά των, τὰ ἄνθη ἥδονῶν καὶ αἰσθημάτων ποὺ γέρνουν μαραμένα, ἀσθενικὲς σκέψεις ποὺ λυνόνουν, μιὰ ζωὴ ποὺ ἔψυχῃ, ἐνσταλλάζουν μέσα μας τὴ πίκρα.

Ο Οὐράνης δὲν εἶναι ὑμητής τῆς ζωῆς ποὺ ζοῦμε· τραγουδᾶ τὴ ζωὴ ποὺ πέρασε, τὴν ἀγάπη ποὺ ἔσθισασε, τὰ ἄνθη, τὰ σβυμένα μῆρα, μέσα εἰς στίχους ἀπαλόχυτους, ποὺ στάζουν τὴν εὐγενικιά θλίψη καὶ τὸν πικρὸνόστο. Ποιητής τῆς μελαγχολίας; «Οχι φωμαντικός. Βαθύτερος κι' εὐγενικότερος στὴν ἐκδήλωση, γέρνει τὰ μάτια στὸ παρελθόν, ποὺ φτερουγικεῖ κοῦφον, πέρα μαρκύρια, στὰ κνανᾶ πλάτια τοῦ χρόνου. Οἱ χαρὲς καὶ οἱ λύπες καὶ οἱ ἀγάπες τοῦ ἔρχονται ἐκεῖθε, σιγανά ἔψυχισμένα θροήσματα, σὰ φυλλοδούη.

Δὲν ὑμνεῖ τὴν ἀγάπη ὅταν ἀνθίζει, τὴν τραγουδᾶ νοσταλγικά ὅταν πεθάνει. Τὴ θύμηση τῆς μόνο θέλει νὰ φυλάγῃ. Μὲ τὴ θύμησή της νὰ ζῇ, ἀποστρέφοντας τὰ μάτια ἀπὸ τὸ μέλλον:

«Μήν λαχταρῆς ἔνα αὔριο, ποῦ ἵσως καὶ νὰ μὴν ἔρθῃ.»

Μὰ ἡ θλίψη γιὰ τὶς χαρὲς ποὺ πέρασαν νὰ εἶναι συγκρατητή :

«.... κι' ἡ θλίψη σου ἂς κρατάγγι
τὴ θλίψη τὴν εὐγενικιά ψηλῶν κυπαρισιῶν
δίπλα ἀπὸ τάφους ἄγνωστων νεκρῶν καὶ ἔσχασμένων.»

Μέσα ἀπ' τὰ κοιμητήρια «τάπεραντα καὶ τὰ βουβία», διαβαίνοντας, βουβοὶ κι' ἡμιεῖς, ἂς ἀφήνουμε νὰ φυλλοροοῦν «οόδα ὄγρα καὶ κρῖνα—οἱ σκέψεις μας.»

Τὴ ἐγκαρτέρηση ἡ ἄφωνη, ὑστερ' ἀπ' τὸ χαμό καὶ τὸ ναυάγιο τῶν ἐλπίδων, μένει ἡ μοναδικὴ κλῆρο μας :

«Καὶ ἔχενῶντας τὰ μάτια τους σὲ φαντάσματα ὄνείρων
καρτερᾶντε τὸ θάνατο, στωϊκά, νὰ τοὺς πάρῃ.»

Κι' ὅταν παροδινόμαστε στὸν ἴλιγγιώδη κατήφορο τῶν παθῶν, ἃς μὴν ἀφήνουμε τὴ φαντασία μας νὰ πλάθῃ ἐλπίδες ζωῆς :

«... ἔχενῶτε τὶς μακρὺς τῶν ταξιειδῶν ἡμέρες
Στὰ στήθια μου πονῶνται λευκά, σὰ μαρμαρένιοι τάφοι.»

Καὶ τὸ μοιραῖο ἀνασήκωμα τῶν ἐμποδίων ποὺ φράγνουν τὸ δρόμο, κι' ἡ ἀνέλπιδη ἀπαντοχὴ ζωγραφίζεται ἀπαλά :

«Τὸ δυνατό καὶ τὸ γοργὸ καράβι ἔχει φημάξει
Ἄγκαλιασμένο ἀπ' τὰ θολὰ καὶ τὰ γλοιώδη φύκια
Σ' ἔνιαν αἰώνιον ἄραγμα στοὺς ἄμμους ἔχασμένο
Μάταια περιμένοντας...»

Οἱ στῖχοι χωρίς φίμα, χωρίς λαμπράδα καὶ ἡχερούς τόνους, σὰ σβυσμένοι, μᾶς δίνουν τὴν ὑποβολὴν μαραμένων ἐλπίδων καὶ νεκρῶν πόθων.

Δὲν κρίνω αὐτὴ τὴν στιγμὴν ὅλο τὸ ποιητικὸν ἔργο τοῦ Οὐράνη. Δὲν τὸ καλοξέφω κιούλας. Τὰ τρία ποιήματά του μόνα μὲ τραβοῦν τώρα. Καὶ καθὼς ἀποτελοῦν αὐθύπαρκτες θρηνητικὲς μελωδίες μοῦ δίνουν τὸ δικαίωμα νὰ τὶς ἀκροασθῶ ἔχωριστά. Νὰ φωτίσουμε μὲ τὴν κρίση μας μιὰ δίπλα ἐνὸς ποιητικοῦ ἔργου, ἔστω χωριστὴ καὶ μόνη, δὲ μοῦ φαίνεται πρᾶγμα ἀσκοπο—οὔτε ἀνεπαρκές. Γιατὶ κάθε τραγοῦδι εἶνε σὰ νὰ ἔχῃ δική του ζωὴ καὶ δικούς του κόσμους ἔσανούγει.

‘Ο Οὐράνης φαίνεται ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν ποίηση τῶν γάλλων décadents. “Αν καὶ ὁ στῖχος του εἶνε μὲ φροντίδα δουλεμένος, δὲν ἀποφέγγει πάντα κάποιον ὡραίο γραφικὸν οἰνοποιό. Ἀπὸ τὴν ἔμπνευση ὅμως, ἔστω ἐπηρεασμένην ἀπὸ ἔνη τεχνοτροπία, ἀναδίνεται τὸ αἴσθημα βαθὺ καὶ προσωπικό—καὶ μᾶς συγκινεῖ.

A. ΣΟΦΙΣΤΗ : SONETUM BENE TEMPERATUM.

‘Ο Μαβίλης ἔγινε ἀρχηγὸς σκολῆς μιᾶς τεχνοτροπίας. “Ολοὶ οἱ ποιηταὶ μιᾶς σήμερα, ἀπὸ τὸ μεγαλήτερον ὡς τὸ μικρότερο, αἰσθάνονται ὅτι θὰ ἥτο μιάν ἀρνηση τῆς ἐποχῆς τους, μιὰ ἔλλειψη συγχρονισμοῦ, ἀν δὲν ἔχουν τὴν ἔμπνευσή τους μέσα στὸ καλοῦπτι τοῦ σονέτου. Καὶ εἰνε τόσες οἱ τεχνικὲς δυσκολίες του, ὥστε, τὶς περισσότερες φορές, στὴ φροντίδα τοῦ σκαλίσματος καὶ τῆς ἐπεξεργασίας, τὸ αἴσθημα καὶ ἡ ἔμπνευση νὰ ἔξατμίζονται ἀσυναίσθητα. Πολλοὶ λίγοι, καθὼς καὶ ὁ Μαβίλης ὅχι πάντοτε, κατορθώνουν νὰ ζεύνουν τὴν προσωδία τοῦ σονέτου στὴν ὑπηρεσία τῆς ἔμπνευσεώς τους, ὥστε ἡ φίμα νὰ ἐπιστέψῃ, σὰ διαμάντι, τὴν τεχνουργημένη λαμπρότητα τοῦ στίχου. Οἱ ἄλλοι, εἴτε ἀραδιάζουν προκαταβολικὰ τὶς φίμες καὶ τραβοῦν ἔπειτα ἀπὸ τὰ μαλλιὰ τὰ νοήματα ποὺ πρέπει νὰ σφηνωθοῦν στὸ στίχο μὲ κάθε μέσο, εἴτε δουλεύουν τοὺς στίχους καὶ τὶς φίμες μὲ ἀποφθέγματα καὶ ἐπιφωνήματα, ποὺ χορεύουν τὸν τρελλότερο χορὸ τῶν ἐννοιῶν. Πρέπει νὰ τὸ πάρομε ἀπόφαση, πῶς ἡ φιλολογία εἶνε ὑποχρεωμένη νὰ ὑποφέρει ἀπὸ τὶς ἐπιδρομές τῆς μόδας.

‘Ο κ. Α. Σοφιστής πρέπει νὰ συγκαταλεχθεῖ μὲ τοὺς λίγους ἡ μὲ τοὺς πολλοὺς, ποὺ εἴπαμε; Δὲ μπορεῖ νὰ τοῦ ἀρνηθῇ κανεὶς μιὰν ἐπιδεξιότητα καὶ μιὰ καλιλογία. Καὶ μάλιστα εὔκολα θὰ διολογοῦσα πῶς κατορθώνει νὰ μὴ τοῦ ἔσεφεγγει, ἀρκετὲς φορές, τὸ αἴσθημα· πῶς ἐπιτυχαίνει μάλιστα καὶ νὰ ἐπωφελεῖται ἀπὸ τὶς δύσκολίες γιὰ νὰ τὸ παρουσιάσῃ κομψώτερο, ὅπως στὸ «*simplici munditiis*» (καὶ περαστικά, γιατὶ τὰ λατινικὰ αὐτά;) Μεταχειρίζεται ἐπὶ πλέον καὶ τὴν πλουσιώτερη φίμα. Μὰ δῆλα του αὐτὰ τὰ προτερήματα μᾶς κάνουν νὰ φανταζόμεθα τὰ ποιήματα ποὺ θὰ ἔγραφεν ὁ κ. Σοφιστής, ἀν δὲν ἐπέβαλλε στὸν ἕαυτὸν του ἀποκλειστικὰ τὶς τεχνικὲς αὐτὲς δυσκολίες, ποὺ σὰ νὰ μᾶς τὸν δείχνουν πῶς ἐκτελεῖ μῆλλον ἀκροβατικὴν ἐπίδειξη.

“Οσο γιὰ τὶς πηγὲς τῆς ἔμπνευσεώς του, μιὰ ὠραιόπαθη χαρά, ἡ ἀγάπη

της ζωῆς καὶ τῆς νειότης, μὲ ἀρκετὰ ἐπιτυχημένη χρήση τῶν ποιητικῶν συμβόλων, μᾶς δίνουν τὴν ἔλπιδα πῶς δὲ κ. Σοφιστής θὰ γράψῃ καλοὺς στίχους, σὰν ἀποφασίσει νὰ ἐλευθερώσῃ περισσότερο τὴν ἔμπνευσή του.

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑ : ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

Μονότονοι ἑνδεκασύλλαβοι θλιβερῆς καὶ ἀπαισιόδοξῆς ποιήσεως. Θέματα ἐμπνεύσεως ἀπὸ τὰ ὑψηλότερα, τυλιγμένα στὸ μαγνάδι τοῦ συμβολισμοῦ.

Τέτοιου εἴδους ποίηση προϋποθέτει μεγάλη καὶ φωτεινὴ διάνοια, ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ φυσιῇ στὸ σύμβολο τὸ αἰσθῆμα τῶν αἰνιγμάτων. Ποίηση μυστηρίου καὶ ὑποβολῆς, ποὺ νὰ μπορεῖ ν' ἀφομοιώνει τὰ μεγάλα διανοητικά προβλήματα μέσα εἰς ἓνα φωτισμένο αἴσθημα. Καὶ ἡ σκέψη νὰ τυλίγῃ τὸ αἰσθῆμα μέσα σὲ δροσερὸν ἥσκιο, ὡστε ἡ ποίηση, ὑποβλητική, νὰ ξεπερνᾷ τὸ γνωστὸ καὶ τὸ δρατό.

Οἱ στῖχοι τοῦ κ. Λέοντος Κουκούλα δὲν περικλείουν τέτοια δύναμιη. "Ἄς μὴ λησμονοῦμεν ὅμως ὅτι πρόκειται γιὰ πρωτόλεια. 'Ο ποιητής βρίσκεται στὸ στάδιο τῆς μιμήσεως - δάσκαλός του, δὲ Κωστής Παλαμᾶς.

Δὲ θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ τοῦ ἀρνηθῇ ἀρκετὰ προτερήματα: Στῖχο διμαλὸ καὶ δουλεμένο, καὶ κάποια σαφήνεια, ποὺ μποροῦσε νὰ λογαριασθῇ καὶ ὡς φεγάδι, ἀφοῦ πρόκειται γιὰ συμβολικὴ ποίηση. "Οσες φορὲς ἡ ἐμπνευση εἶνε ὑποκειμενικότερη, σὰ νοσταλγεῖ ἡ σὰ θυμᾶται ὁ ποιητής προσωπικές του συγκινήσεις, ἀποδίδει ἓνα αἴσθημα. "Ετσι στὴ «Νοσταλγία», στὸ «Συναπάντημα», «στὸ σπίτι ποὺ γεννήθηκα» ἡ θλύψη τοῦ ποιητῆ εἶνε πραγματικὴ καὶ ἐμπνευσμένη. Πολὺ ὑποβλητικὸ ἐπίσης καὶ τὸ σονέττο «Βαρυθυμία», ὃπου ἡ μελαγχολία τῆς βροχῆς ἐμπνέει στὸν ποιητὴ ἀπαλὰ αἰσθήματα ἀναμνήσεων καὶ νοσταλγιῶν.

Ο κ. Κουκούλας, μὲ τὸν καιρὸ βέβαια, θὰ στραφῇ πρὸς θέματα εἰλικρινέστερης ἐμπνεύσεως, ποὺ θ' ἀνταποκρίνεται περισσότερο στὴν ἔνταση τοῦ αἰσθήματός του.

ΓΙΑΝΝΗ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗ: Ο ΠΕΤΕΙΝΟΣ

Μέσα στὸ φέμιμα μᾶς γλώσσας γάργαρης, ποὺ κυλᾶ ἀβίαστη, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος, σὰν κελάρυσμα ἀντίφωνο σὲ χαριτωμένο σκοπό, ξετυλιγεται τὸ δόλοζώντανο καὶ δροσερὸν ἐπεισόδιο μᾶς ἀφελέστατης ἀγάπης. Κάτω ἀπὸ τὸ θερμουργὸ χάδι τοῦ ἥλιου, στὸ ἀκράτητο ξύπνημα τῶν ἴμερων μᾶς ἐλληνικῆς ἀνοίξεως, ξυπνᾶ τὸ χτυποκάρδι τῆς ζωῆς μὲς στὸ στήθος δυὸ παιδιῶν, ποὺ τὰ φλογίζει διό πόθος καὶ ποὺ παλεύονται, ἀγωνίζονται, ἐφεύρισκον διαβολιές, χοροπηδοῦν, χτυπιοῦνται, χωρίς, οὐδὲ γιὰ μιὰ στιγμή, καὶ μὲς στὰ κλάματά τους, νὰ τὸ ἀπολησμονήσει ἡ χάρη.

Δὲν πρόκειται γιὰ «εἰδόντιο» μὲ τὴ σημασία ποὺ προσέδωκαν στὴ λέξη τὰ ἀνούσια ἐπινοήματα τῆς ἀγάπης τῶν βιοσκῶν. Μιὰ λεπτὴ ψυχολογία ἐνοτίκων γυμνῶν, ποὺ δὲν τὰ κοιλοβωνεῖ ἡ γνώση, ἀλλὰ τὰ μισοσκεπτάζει τὸ φυσικότατο δεῖλιασμα τῆς ἀνατοφῆς καὶ τῆς ἀφέλειας, φωτίζει τὶς λιτές καὶ ἀπέριττες περιπέτειες τῆς παιδικῆς, μά σαρκικῆς ἀγάπης. Οὕτε περίπλοκα ἐμπόδια, οὔτε σκάνδαλα. Τὸ πλαίσιο ποὺ μέσα του ζωγραφίζεται τὸ

έπεισόδιο, ἀποτελεῖται ἀπὸ τίς ἀόριστες γραμμὲς ἐνὸς χωριοῦ, μιᾶς μάνινας ἀθέατης καὶ μιᾶς θείας ἀκίνδυνης, ποὺ δὲν ἀσκημέζουν τὴν διήγηση μὲ κανένα φόρτωμα συγκινητικῶν τάχα περιπετειῶν καὶ ἡθικολογικῶν συγκρούσεων. Οὐδὲ κανέναν ἔρωτικὸς ἀντίζηλος, ἄλλος..... ἀπὸ ἕνα παλληκαρᾶ πετεινό, ποὺ δίνει στὸ διήγημα ἕνα παράξενο μὰ καλλιτεχνικώτατο χαρακτῆρα. Ἐκεῖνος ὁ ἔρωτικὸς κανγᾶς μεταξύ του καὶ μεταξὺ τοῦ Στέφανου μὲς στὸ σκοτάδι καὶ ἔπειτα ἡ ἀνεμπόδιστη ἐκδήλωση τῆς ἀγάπης τῆς Μοσούλας, κάτω ἀπὸ τὰ ὑστερα ἐπιθανάτια φτερουγίσματα τοῦ πετεινοῦ καὶ τὸ ράντισμα τοῦ μαύρου αἵματου του, εἶνε μιὰ σκηνὴ ποὺ θὰ ἔχει λευεῖ ὁ πιὸ ιδιότροπος καλλιτέχνης. Ἔως ἐδῶ μόνο. Ἡ ταφὴ τοῦ πετεινοῦ σὰ νὰ μὴ μᾶς μέλλει.

ΠΕΤΡΟΥΛΑΣ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ : — “Η ΑΡΡΩΣΤΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ”

“Υπάρχουν ἔργα ποὺ πρέπει νὰ ἐπαινεθοῦν γιὰ τὸ γεγονὸς ὅτι γραφήκανε. Ἀνάμεσα ἀπὸ ὅλα δῆλαδὴ τὰ προτερήματα ποὺ μπορεῖ νὰ στολίζουν ἕνα ἔργο, ἔχωροῦζει καὶ ἐπιβάλλεται στὴν ἐκτίμησή μας ἡ τόλμη τῆς ἐμπνεύσεως καὶ τῆς συγγραφῆς του. Εἶνε ὁρισμένες ἐποχές, ἐίνε ὁρισμένα φιλολογικὰ ἔθιμα, ποὺ δημιουργοῦν μιὰν ίδιαιτερη ἀτμόσφαιρα τέχνης, ποὺ μέσα της, ἀπὸ παράδοση, ἀπὸ μύμηση, ἀπὸ ἀδυναμία, ἀσφυκτιοῦν δῖοι. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἀπὸ τοὺς πρώτους θὰ ἐκτελέσῃ τὴν χειρονομία τῆς ἀπελευθερώσεως, ποὺ θὰ αἰσθανθῇ τὴν ἀνάγκην ν^ο ἀναπνεύσῃ νέον ἀέρα, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τοῦ ἀναγνωρίσουμε ἕνα θάρρος καὶ μιὰν ἀρετῆ, χώρια ἀπὸ τὰλλα προσόντα του.

“Ἡ δημιουργικὴ πεζογραφία μας μέχρι σήμερα περιορίζεται στὸ στενὸ καὶ πληκτικὸ κύκλο τῆς ἡ θ ο γ ρ α φ ι α σ. Ἀπὸ λόγους γλωσσικὸν στὴν ἀρχή, γιατὶ ἡ διαμόρφωση τοῦ γραπτοῦ μας λόγου ἦτο ὁ πρῶτος δῖος γιὰ τὴν ἀναγέννηση τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας, ἀπὸ πνεῦμα μιμήσεως καὶ φιλολογισμοῦ ὑστερα, ἡ διηγηματογραφία μας ἐπλημμύρισε ἀπὸ τοὺς ἀψυχολόγητους ἥρωας τῶν ἐλληνικῶν χωριῶν καὶ τῶν ἐπαρχιακῶν ἔθιμων. Ἡ ἔλλειψις γενικῶν ίδεων διευκόλυνε τὴν ἀνάπτυξη καὶ τὸ ξάπλωμα τοῦ ἡθογραφικοῦ διηγήματος ποὺ καταντοῦσε πολλὲς φορὲς ἀφελὲς ρωματικὸ ὑμνολόγημα τοῦ «θυμαριοῦ» καὶ τῶν εἰδυλλίων τῆς στάνης. Ἀπὸ τὴν φωτογραφικὴ καὶ φωνογραφικὴν αὐτὴν ἀναπαράσταση τῆς νεοελληνικῆς ζωῆς, ἔχωροῦζουν πολλὰ διηγήματα ποὺ ἐνεπνεύσθησαν καλλιτεχνικαὶ ψυχαὶ. Καὶ δὲν εἶνε ἀνάγκη ν^ο ἀναφέρω δύνοματα γιὰ νὰ ὑπενθυμίσω, στὸ θαυμασμό μας, τὰ διηγήματα ἐκεῖνα ποὺ ξυπνοῦν μέσα μας τὴν φυσιολατρεία, τὴν νοσταλγία, τὴν ἀγάπη τῆς ἐλληνικῆς γῆς. Εἴτε ὅμως γιατὶ τὸ είδος αὐτὸ τοῦ λόγου ἐκμεταλλεύεται συστηματικὰ μὲ ἐλαφρῷ συνειδηση καὶ μὲ ἐλαφρότερη αἰσθητικὴ καὶ διανοητικὴ μόρφωση, ὁ κάθε «ἐθελοντὴς τῆς λογοτεχνίας», εἴτε γιατὶ μᾶς παρουσιάζεται μὲ τὴν ἀξίωση «ἐθνικῆς λογοτεχνίας» πού, μὲ διανοητικότητα ἐπαρχιακή, φιλοδοξεῖ νὰ ὑψώσῃ κινέζικα τείχη γύρω στὶς πνευματικὲς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς μας, ἐκεῖνος ποὺ παθαίνεται σήμερα ἀπὸ τὰ γενικὰ ἀνθρώπινα προβλήματα αἰσθάνεται ἕνα κόρον ἀπὸ τὸ φιλολογικὸ αὐτὸ είδος. Τὸ νεοελληνικὸ πνεῦμα, μὲ κίνδυνο μαρασμοῦ, διφεύλει νὰ ὑψωθῇ στὸ βαθὺ ἐνατένισμα τῶν γενικῶν ίδεων. Ἡ φιλολογία μας πρέπει νὰ σκύψει στὸ μαστάρι τῆς φιλοσοφίας. Ὁ νεοελλην

καλλιτέχνης και πεζογράφος θά ξεδιπλώσῃ τότε τή σκέψη του πολύμορφη και σπάταλη σάν τη ζωή, γαλήνια και υρίαρχη.

‘Η κ. Ψηλορείτη με τὴν “Αρρωστη Πολιτεία”, μεταξὺ τῶν πρώτων, ἀνοίγει νέο δρόμο στὴ πεζογραφία μας, πρὸς τὸ ψυχολογικὸ οριμάντο, πρὸς τὴ συμβολικὴ και βαθειὰ εἰς νόημα τέχνην. — “Αν μόνον ἡ τόλμη τῆς αὐτῆς λογαριασθεῖ, χρεωστοῦμε ἐπιδοκιμασία και ἐνθάρρυνση στὴ γράφουσαν ἔλληνίδα. Μά ή “Αρρωστη Πολιτεία, αὐστηρὰ και ἄν κριθῇ, ἔχει πολλὲς δικές της ἀρετές.

‘Η κατάδικος τῆς “Αρρωστης Πολιτείας” σημαδεύθηκεν ἀνέκαλητα ἀπὸ τὴ Ζωή: ἀναπόφευγη τιμωρία της, ἡ λέπρα, και ἡ ἀγωνία, και ἡ πάλη τῆς συνειδήσεως μέσα της. Ἀπὸ τὴ χώρα ποὺ ἔζησε — μὴν ἦταν ὄνειρο ἡ ζωή της ἐκείνη; — ἥτο πιὰ ἀποπομπαία. Ἐπρεπε νὰ κόψει ὅλα τὰ χρυσᾶ νήματα ποὺ τὴν ἔδεναν μὲ τὸ ἴδανικὸ ποὺ ἔχανε — και γιατὶ τὸ ἔχανε, ἦταν ἴδανικό της. Οἱ πλοκαμοὶ οἱ ἀλύγιστοι τῆς πραγματικότητος ἐκόλησαν πάνω της και τὴν ἔσερναν πρὸς τὰ κάτω. Εἰδε γύρω της: λαὸς λεπρῶν, οἱ ἀνθρώποι, ἐσέρνοντο και γλυστροῦσαν, ἐμόρφαζαν και ἔσφωνίζαν, ἀναγελαστικὰ τὴν προσήλωναν, ἀνοίγοντας διάπλατες τις πληγιασμένες ἀγκάλες τους γιὰ νὰ τὴ δεχθοῦν. Ἡ μαγικὴ γοητεία τοῦ χαμένου ἴδαινικοῦ τῆς ἀναταράζει τὴ συνείδηση. Νὰ γυρέψῃ ἀπὸ τὸ περιβάλλον της τὴν εὐτυχία ποὺ μποροῦσε νὰ τῆς δόσῃ; Θὰ τὸ ἔκαμνε ἀν οἱ μορφασμοὶ τῶν συγκαταδίκων της δὲν ἦταν τόσον ἀποτόπαιον ἀποτύπωμα τοῦ σαρκασμοῦ και τῆς ἀσκήμιας. Ἡ συνείδηση της ἔχει κριτήριο τὸ ἴδαινικό, και δοσο βαστάει ἡ θέληση και ἡ δύναμη, ἐκεῖνο θὰ τὴ ἔσερνε μακρὰ ἀπὸ τὸ πλῆθος. Γύρω της ἔφαντώνουν τ’ ἀποκαΐδια τὴς ζωῆς. Στήνουν τὸ χορὸ τῆς χαρᾶς και τῶν πανηγύρεων, διποὺ δὲ κερνοῦν δῆμος τὸ ἀκνάτο κρασί. Πρασινοκίτρινος ἀφρὸς στὰ χεῖλα τῶν συμποσιαστῶν μαρτυρεῖ τὴν ἀρρωστιάρα δίψα τῶν ἀνεκπλήρωτων πόθων. Μὰ εἶνε τόσο ἀσκημοὶ οἱ ἀνθρώποι στές χειρονομίες τους! Δὲ φοβόσουνα νὰ κολλήσεις μόνο τὴ λέπρα κοντά τους! Νὰ τοὺς οίκτείρει ἡ κατάδικος ποὺ βασάνιζε ἡ συνείδηση; Μὰ και ἡ δική της φωνὴ «κηλίδωνε τὸν ἔλαφο διάφανον αἰθέρα μὲ μιὰ βούλα σάπιου αἵματου ἀπὸ τές πληγές της».

Σὲ μιὰ στιγμὴ ἀγωνιώδικης πάλης φαντάσθηκε πῶς, μὲ μιὰν ὑπερένταση τῶν δυνάμεών της, θὰ κατόρθωνε νὰ κατεβάσει τὸ ἴδαινικό της στὴ πολιτεία της: “Αν ἔσωξε τὴ νέα γεντά; ”Αν ἔβαζε στὰ παιδιά τὰ φτερὰ νὰ πετάξουν μιὰ μέρα; — “Θὰ μάθουν νὰ διακρίνουν στὰ μάρκη τῆς θάλασσας ἓνα κόσμο ποὺ κανένας ἄλλος δὲ θὰ βλέπει.” Μάταιη ἡ προσπάθεια. Τὸ μόνο ποὺ θὰ πετύχαινε θὰ ἥτο νὰ λερώσῃ τὸ ἴδαινικό της.

‘Εκουνδάσθηκε πιὰ νὰ παλεύει. Ἐτρίκλιζε πιὰ ἡ ψυχὴ της. Ἀποκύπτει ἀποζητοῦσε στὴ ψυχὴ ἔνος δύμοιόπαθου. Χρειοκοπήσανε πιὰ ἐλπίδες και ὄνειρα. Τὸ ἴδαινικό, ἐκεὶ ψηλά, ξεθύρωιασε. Θὰ ἔπρεπε νὰ συμμορφώσει, διποὺ δημος, τὰ ὄνειρά της πρὸς τὸ περιβάλλον της; Θὰ ταιριαζε τὴ ζωὴ της μὲ ἔνα λεπρό. Τὴ τελευταία στιγμὴ ὑψώθηκεν πάλε ἡ συνείδηση γιὰ νὰ φωτίσει τὴ ψηλιερὴ σκηνὴ τῆς πρώτης νύχτας τοῦ γάμου ποὺ θὰ ἤρχετο! «Ζητοῦμε δὲ τι φανταστήκαμε. ”Οχι ἐδῶ· Κάπου ἄλλοι. ”Ἐκεῖ πέρα. ”Ἐκεῖνο ποὺ ζητούσατε σεῖς ἀπὸ τὴν ἀρραβωνιαστικὴ σας τὴν ἄλλη, κ’ ἐκεῖνο ποὺ ζητοῦσα ἔγω, ἀπὸ τὸν ἀνθρώπο ποὺ ἀγάπησα ἔκει. » Και ἔχει τὸ θάρρος ν’ ἀρνηθεὶ τὴν οἰκτῷ εὐτυχία.

Μὰ ἥλθε ἐπὶ τέλους δικαίως ν’ ἀποστάσει γιὰ πάντα. Ἡ συνείδησή

της δὲν ήταν παρά μιὰ δοκιμὴ φτερουγίσματος.—Πῆγε καὶ ἐπεσε στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ λεπροῦ. Μὲς στὸ σκοτάδι, ὃπου ἐβούλιαζεν ἡ Ἀρρωστη Πολιτεία ἔπινξε τὴ συνείδηση τῆς.

Θὰ μᾶς παρασύρει μιὰ μέρα στὸ χορό της ἡ ζωὴ καὶ θὰ γίνομε καὶ ἡμεῖς τάπατηλά της φαινόμενα καὶ οἱ πολύχρωμες ἐκδηλώσεις της. Καὶ θὰ μᾶς φανερωθεῖ σὲ μιὰ στιγμή—ὥ ἀγωνία τῆς στιγμῆς ἐκείνης—ἡ ὁδύνη ὡς μοναδικὴ κλήρο μας. Στὸ σκεπρωμένο περιβάλλο τὴ στὸ ἡλιόλουστο τοπεῖο θὰ μᾶς παρουσιασθεῖ κάποτε ἡ ζωὴ, θὰ μᾶς ψυθυρίσει ἔνα μυστικὸ καὶ θὰ μᾶς παρατήσει χαμογελῶντας εἰρωνικά. Θὰ μείνεις παραδομένος στὸν ἤλιγγο τῆς ἀποκαλύψεως αὐτῆς, ἀπὸ συνήθεια θὰ θελήσεις νὰ μὴ πιστεύσεις πῶς μένει μέσα σου τὸ ἀποτύπωμα τῆς ζωῆς—ἡ θλίψη. Καὶ θὰ πιστεύσεις πῶς ὀνειρεύεσαι, πῶς ὁ ἐφαλτῆς σὲ κρατεῖ κάτω ἀπὸ τὴ παραίσθηση. Καὶ θὰ ἐπαναστατήσεις. Ἡ θέλησή σου γυμνασμένη θὰ δοκιμάσει νὰ σὲ τραβήξει καὶ πάλε ἔξω ἀπ’ τὴ κονίστρα. Σάν ἀντικρύσεις ὅμως τὸ σημάδι ποὺ ἀφῆκεν ἡ ζωὴ ἀπάνω σου, θὰ χαλαρωθεῖ ἡ θέλησή σου, κουρασμένος θὰ γύρεις καὶ θὰ παραδοθεῖς...

Πῶς θὰ εὐχηθεῖς τὴν πρώτη φορὰ νὰ μὴν εἶνε τελειωτικὸ τὸ κτύπημα! Πόσες ὑποσχέσεις θὰ δόσης στὸν ἑαυτό σου, πῶς θὰ συγκεντρωθεῖς σὲ μιὰν ἀλύγιστη ἐπαγρύπνηση! Περίμενε ὅμως καὶ τὸ ἄλλο κτύπημα γιατί, τὶς προφυλάξεις σου, κυλῶντας τὸ κῦμα στὸν ἄμμο τῶν ὑποθέσεων, θὰ σαρώσει ἀλύπητα...

Οσο καὶ ἂν εἶνε ἐπηρεασμένη ἡ «Ἀρρωστη Πολιτεία» ἀπὸ ξένες, μὰ συγγενικὲς, τεχνοτροπίες, ὅσο καὶ ἂν ἡ ψυχολογία τῶν προσώπων δὲν εἶνε σταθερή—θέλω νὰ πῶ ἐπαρκῶς δικαιολογημένη στὸ ξετύλιγμά της, μένει πάντα μιὰ πολὺ ἐπιτυχημένη προσπάθεια. Τὸ ἔργον εἶνε συμβολικό Μὰ ποτὲ δὲν αἰδάνεσαι τὴν ἀνάγκη νὰ καταφύγεις στὸ συμβολιζόμενο γιὰ νὰ παρακολουθήσεις τὶς ψυχικὲς περιπέτειες τῶν προσώπων — μεγάλη ἀρετή. Ἡ λεπρή, μολονότι παλεύει μὲ μεγάλη συνείδηση, εἶνε προορισμένη νὰ πέσει. Μποροῦσε νὰ καταντοῦσε σὲ μιὰ ὑπέροχη χειρονομία — νὰ ἔξολοθρεύσει τοὺς λεπροὺς καὶ νὰ χαθεῖ καὶ κείνη μαζῆ τους. Θὰ ἤσαν νικήτρια τῆς ζωῆς τότε. Μὰ ἡ συγγραφεὺς ἤθελε νὰ μᾶς ὑπὸ βάλει τὴν ἀνάγκη τῆς ἀνθρώπινης ἥπτας, τὸ μοιραῖο παράδομα στὴ ζωὴ.

ΑΛΕΞΑΝΤΡΕΙΑ.

ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΕΡΙΔΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΛΟΓΟΙ ΤΟΥ κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΝΑΣ. Ἀπὸ τὴ πολυάσχολη ζωὴ ποὺ ἐπέρασε ὁ πρώην πρωθυπουργὸς κ. Βενιζέλος στὴν Αἴγυπτο, τὶς λίγες μέρες τοῦ ταξειδιοῦ του, ἔκλεψε μερικὲς στιγμὲς γιὰ νὰ ἐκδηλωθεῖ ὡς ἀνθρωπὸς ποὺ σκέπτεται καὶ παρακολουθεῖ τὴν κάποια διανοητικὴ κίνηση ποὺ γίνεται στὴ χώρα ποὺ κυβέρνησε. Στὶς 14 Ἀπριλίου δέχτηκε στὴν Ἑλληνικὴ Λέσχη τοὺς Συντάκτες τοῦ περιοδικοῦ «Νέα Ζωὴ» μὲ τοὺς ὄποιούς ἐμίλησε ἐνθουσιαστικὰ γιὰ τὸ φιλολογικὸν ἔργο ποὺ γίνεται στὴν Ἀλεξάντρεια. Γιὰ τὴ γλῶσσα εἶπεν ὅτι παραδέχεται τὰ συμπεράσματα τοῦ Ροΐδη. Ἐσυμβούλευσε μετριοπάθεια στὴν ἐφαρμογὴ τῶν γλωσσολογικῶν νόμων ποὺ προτείνει ἡ ὀρθολογικὴ ἐπιστήμη. Παρατήρησεν ὅτι δὲν ἐπρεπε νὰ παρεξηγηθεῖ